

Asia: VN/2575/2021

Luonnos hallituksen esitykseksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain, terveydenhuoltolain sekä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Vastaajataho:

Muu, mikä? [Sosiaalialan osaamiskeskukset]

Kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistaminen

1a) Hyvinvointialueen olisi esityksen mukaan yhdessä alueensa kuntien kanssa muodostettava *alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä*. Onko ehdotus mielestänne tarkoituksenmukainen kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistamiseksi?

Kyllä [Kyllä, Hyvinvointialueen ja kuntien yhteistyö opiskeluhuollon asioissa on tärkeää. Laki täsmentää hyvin ja perustellusti yhteistyötä hyvinvointialueella ja sääntely vaikuttaisi olevan riittävää.]

1b) Millä taholla tulisi käsityksenne mukaan olla vastuu alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän muodostamisesta?

Hyvinvointialueella [Järjestämisvastuu tulisi olla hyvinvointialueella, koulutuksen järjestäjien runsaan lukumäärän vuoksi.]

2) Kunnan tai useamman kunnan yhdessä tulisi laatia opiskeluhuollon toteuttamiseksi *kunnan opiskeluhuoltosuunnitelma*, joka liitettäisiin lastensuojelulain (417/2007) 12 §:n mukaiseen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Onko esitys mielestänne tarkoituksenmukainen?

Kyllä [Kyllä. Tällöin pystytään huomioimaan kuntakohtaiset erityistarpeet ja tarpeelliset painopistealueet opiskeluhuollossa.]

3) Hyvinvointialueella tulisi olla *alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma*. Se valmisteltaisiin alueellisessa opiskeluhuollon yhteistyöryhmässä ja hyväksyttäisiin hyvinvointialueen aluevaltuustossa. Alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma liitettäisiin lastensuojelulain 12 §:ssä tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Huomioitanne esityksestä?

Olisi tärkeä huomioida, että erilaiset suunnitelmat ovat samassa linjassa keskenään eri tasoilla. On tärkeää, että suunnitelmat tukevat toisiaan, eivätkä aiheuta päällekkäistä ja kohtuutonta työmäärää samoille toimijoille.

4) Mikäli esitys ei mielestänne riittävästi huomioi erilaisia opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä, kuten esimerkiksi ne, jotka toimivat useamman kunnan alueella tai yksityiset koulutuksen järjestäjät, millä tavoin muuttaisitte esitystä?

-

5) Hyvinvointialue järjestää opiskeluhoitopalvelut 1.1.2023 alkaen. Näettekö, että opetuksen tai koulutuksen järjestäjällä on yhdessä hyvinvointialueen kanssa edellytykset huolehtia oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 §:n mukaisesti siitä, että opiskeluhoollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus?

Huomioitanne [Edellytyksenä on, että yhteistyörakenteita ja toimintatapoja ryhdytään valmistelevaan mahdollisimman nopeassa aikataulussa riittävin kehittämis- ja toteutusresurssein, jotta opiskeluhoitopalvelujen järjestäminen hyvinvointialueen järjestämänä jatkuu saumattomasti vuoden 2023 alusta. Tulevilla hyvinvointialueilla tulisi turvata myös oppilashuollon henkilökunnan tarvitsema riittävä konsultaatio työn tueksi]

Opiskeluhoollon yksilökohtaisen työn kirjaaminen, rekisterinpito ja tietosuoja

6) Esityksessä täsmennetään opiskeluhoollon kirjaamiseen, rekisteröintiin ja tietojen salassapitoon liittyviä oppilas- ja opiskelijahuoltolain säännöksiä. Huomioitanne esityksestä?

On hyvä, että kirjaaminen on sosiaalihuollon lainsäädännön mukaista kuraattorityön osalta.

7) Miten arvioisitte esitysluonnosta tietosuojasääntelyn näkökulmasta?

-

8) Opiskeluhoollon siirtyessä hyvinvointialueelle tulee myös opiskeluhoollon psykologien ja kuraattorien kirjaamat asiakastiedot tallentaa valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin eli Kanta-palveluihin. Kanta-palveluihin liittymisen määräaajoista säädetään laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä. Psykologien tietojen tallentaminen tulisi aloittaa heti hyvinvointialueiden aloittaessa. Sosiaalihuollon ja kuraattorien liittymisvelvoitteen määräaika on 1.9.2024. Arvioitko tarvittavien muutosten olevan mahdollisia näiden määräaikojen puitteissa?

Muita huomioitanne [Eri alueiden tilanteet huomioiden, tulisi THL:n tukea muutosta aktiivisesti sekä hyvinvointialueiden tulisi saada riittävät resurssit tämän muutoksen eteenpäin viemiseksi.]

Muut huomiot esityksestä

9) Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 16 §:n mukaan oppilaitoksen työntekijän tulee olla yhteydessä opiskeluhoollon psykologiin tai kuraattoriin, jos oppilaitoksen tai opiskeluhoollon työntekijä arvioi opiskelijan tarvitsevan opiskeluhoollon psykologi- tai kuraattoripalveluja. Esityksessä ehdotetaan, että yhteydenotto opiskeluhoitopalveluihin koskisi psykologin ja kuraattorin palveluiden lisäksi myös koulu- ja opiskeluterveydenhuollon lääkärin ja terveydenhoitajan palveluja. Yhteydenotto tapahtuisi jatkossa yhteisymmärryksessä oppilaan tai opiskelijan kanssa. Huomioitanne esityksestä?

Se, että opiskeluhuoltopalveluihin tehtävää yhteydenottoa oppilaan tai opiskelijan ohjaamiseksi opiskeluhuoltopalvelujen piiriin esitetään laajennettavaksi niin, että yhteydenottomahdollisuuden piiriin lukeutuisivat opiskeluhuollon kuraattorin tai psykologin lisäksi myös koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ammattihenkilöt, on kannatettava, mikäli se ei vaaranna kuraattori- ja psykologipalveluihin ohjattavuuden velvoitetta. Eli velvoite ohjata kuraattori- ja psykologipalveluihin tulee ehdottomasti laissa säilyttää.

Se, että yhteydenotto voisi tapahtua vain oppilaan/opiskelijan luvalla, voi vaarantaa yksilökohtaisen oppilashuoltotyön tarkoituksen. Tällainen sääntely olisi myös vahvasti ristiriidassa shl 35 §:n kanssa: "Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi. Jos terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tarkoitettu terveydenhuollon ammattihenkilö, sosiaalikuraattori taikka sosiaalitoimen, opetustoimen, liikuntatoimen, lasten päivähoidon, pelastuslaitoksen, Hätäkeskuslaitoksen, Tullin, poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen, työ- ja elinkeinoviranomaisen, Kansaneläkelaitoksen tai ulosottoviranomaisen palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää henkilöstä, jonka sosiaalihuollon tarve on ilmeinen, hänen on ohjattava henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai henkilön antaessa suostumuksensa otettava yhteyttä kunnallisesta sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen, jotta tuen tarve arvioitaisiin. Jos suostumusta ei voida saada ja henkilö on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, tai lapsen etu sitä välttämättä vaatii, 1 momentissa tarkoitettujen henkilöiden on tehtävä ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta salassapitosäännösten estämättä viipymättä."

Mikäli yhteydenottovelvoite poistuu, joutuu opetushenkilöstö olemaan jatkossa huolen herätessä yhteydessä lastensuojeluun ja lapsiperheiden sosiaalityöhön. Tämä kuormittaisi entisestään ylikuormittunutta lastensuojelua sekä SHL:n mukaisia palveluita. Asiakkaan ohjaaminen arviointeihin ja palveluihin oppilaitosten ulkopuolelle ei turvaa oppilaan avun saantia. Lasten ja perheiden tulisi saada palvelua heidän luonnollisissa elinympäristöissään kuten koulussa. Kuraattorityön tarkoituksena on varhainen tuki, eivät asiakkuuden kriteerit välttämättä muissa palveluissa täyty, jolloin avun saanti voi viivästyä ja pahimmassa tapauksessa ongelmat syvenevät.

Mikäli opetushenkilöstöllä ei ole selkeää velvoitetta ohjata oppilas kuraattori/psykologipalveluiden piiriin oppilaalla vaikeuksia havaittaessa, tulee varhainen puuttuminen oppilaiden vaikeuksiin laajamittaisesti estymään. Usein oppilaan haluttomuus yhteydenoton sallimiseen liittyy jo melko vakaviin vaikeuksiin.

Yhteydenottovelvoite ei velvoita tämän hetkissäkään lainsäädännössä oppilasta/opiskelijaa vastaanottamaan palveluita, vaan ne ovat nykyisessäkin lainsäädännössä vapaaehtoisia. Yhteydenottovelvoitetta ei siis tule sotkea palveluiden vastaanottamiseen. Vaikka henkilöstöllä on yhteydenottovelvoite, silti palvelut ovat vapaaehtoisia.

Yhteydenottovelvoite turvaa sen, että lapsi/nuori ei jää vaikeuksiensa kanssa yksin, vaan hänelle aktiivisesti tarjotaan tukea ja apua. Usein kynnys palveluihin hakeutumiseen on suurempi kuin kynnys vastaanottaa palveluita avun piiriin ohjautumisen jälkeen. Oppilashuollon henkilöstön ammattitaitoa on saada lapsi/nuori kokemaan tarjottu apua sellaiseksi, että sitä haluaa ottaa vastaan ja syntyy kokemus tuen hyödyllisyydestä ja tarpeellisuudesta.

Oppilaalla itsellään ei voi olla riittävää asiantuntemusta valita sitä, kuka ammattihenkilö olisi paras asiantuntija hänen tilanteessaan tukea tarjoamaan. Oppilashuoltohenkilöstöllä itsellään tulee olla oikeus määritellä sitä, minkä tyyppisissä tilanteissa kukakin ammattihenkilö tukea tarjoaa.

Yhteydenottovelvoitteen poistuminen vaarantaa yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisen; varhaisen tuen turvaaminen sitä tarvitseville vaarantuu. Oppilaat eivät ole enää tasavertaisessa asemassa saamaan opiskeluhuollon palveluita, koska kaikkia ei tasapuolisesti ohjata palveluiden piiriin, vaikka aikuisella huoli lapsen tilanteesta heräisikin.

10) Hyvinvointialue järjestää 1.1.2023 alkaen opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut, kouluterveydenhuollon sekä lukioiden ja ammatillisen koulutuksen opiskeluterveydenhuollon. Voimassa olevan oppilas- ja opiskelijahuoltolain 24 §:n mukaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ohjaa ja kehittää yhteistyössä Opetushallituksen kanssa edellä mainittuja palveluja. Esityksen mukaan Opetushallitus ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ohjaisivat ja kehittäisivät yhdessä yhteisöllistä opiskeluhoitoa ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella olisi päävastuu edellä mainittujen hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevien palvelujen ohjauksesta ja kehittämisestä. Pidätekö esityksen mukaista ohjaus- ja kehittämisvastuun muutosta tarkoituksenmukaisena vai tulisiko Opetushallituksen ohjaus- ja kehittämisrooli säilyttää nykyisellään?

Kyllä, esitys on tarkoituksenmukainen [THL:llä on parhaat edellytykset sosiaali- ja terveydenhuoltolainalaisten palveluiden ohjaamiseen.]

11) Mahdolliset muut huomionne esitysluonnoksesta?

-

Stoor Torbjörn
Sosiaalialan osaamiskeskukset